

Näringsdepartementet
10333
STOCKHOLM

En säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet (SOU 2021:81)

Den nationella intresseföreningen VA-i-tiden bildades 2019 i avsikt att företräda fastighetsägare med eget vatten och avlopp. Den är den enda i sitt slag som representerar denna målgrupp, som enligt utredningen, har sin dricksvattenförsörjning tryggad genom egen brunn/anläggning och utgör hela 12% av befolkningen.

Vi beklagar att den enskilda VA-konsumenten inte beretts möjlighet att lämna synpunkter under utredningens gång, vilket VA-i-tiden anser innebär ett demokratiskt underskott. Vi känner oss trots detta manade att lämna våra synpunkter på utredningens förslag utifrån vårt perspektiv som nationell intresseförening.

Sammanfattning

- VA-i-tiden *tillstyrker* utredningens förslag i § 13 att huvudmannens underhållsansvar tydliggörs mot bakgrund av Sveriges stora VA-underhållsskuld uppskattad till 800 miljarder kronor. Detta visar på att huvudmännen, dvs kommunerna inte fullgjort sitt underhållsansvar av de 83 000 km ledningar som finns.
- Utredningen anser att tillgången till vatten är god och dricksvatten dessutom relativt billigt för hushållen. VA-i-tiden *ifrågasätter* detta påstående, då Sveriges grundvattennivåer är lägre än någonsin. Vi har sommaren 2018 i färskt minne med vattenransoneringar från många kommuner. När det gäller kostnaden för dricksvatten vill vi påminna om Nils Holgerssonrapporterna mellan 1996 – 2020, där VA-taxorna i Sverige ökat med 97%, medan övriga konsumentpriser under samma tid ökad med 29 %.
- Utredningen konstaterar att det finns brister i övervakningen från Sveriges sida. Vattenmyndigheterna och Havs- och Vattenmyndigheten har sett att nuvarande övervakning inte tillgodoser de krav som följer av Sveriges rapporteringsskyldighet till EU och övriga internationella åtaganden, som EU:s ramdirektiv för vatten ställer krav på. Europeiska kommissionen har också inlett ett ärende, där man ifrågasätter om Sverige uppfyller kraven i EU:s ramdirektiv för vatten.

VA-i-tiden *anser* att Sverige måste ha **en ansvarig** myndighet för vattenfrågorna, och inte som idag är uppdelade på ett tiotal olika myndigheter med delansvar. Vi har även påtalat detta i vårt remissyttrande kring utredningen om "Hållbara vattentjänster". Vi anser det beklagligt att denna utredning inte valt att föreslå förändringar av Sveriges myndighetsstruktur för värnande om vårt viktigaste livsmedel, vårt dricksvatten.

- Utredningen skriver om kostnader och avgifter för dricksvatten, som beslutas och fastställs av kommunerna själva och i vissa fall av separata VA-bolag utan demokratisk insyn från medborgaren.
Bruknings- och anläggningsavgifter ska bestämmas enligt självkostnadsprincipen. Vi vill *framhålla* att intresseorganisationen Svenskt Vatten i sina förslag till VA-taxor i kommunerna uppfunnit ett nytt begrepp nämligen "bostadsenhet" utöver byggnad som fastighetsägaren får betala extra anslutnings- och brukningsavgift för. Begreppet "bostadsenhet" finns inte i vare sig PBL (plan- och bygglagen) och inte heller i vattentjänstlagen. VA-i-tiden *anser* att kommunerna inte följer § 24 vattentjänstlagen och därigenom inte tillämpar självkostnadsprincipen vilket vi menar måste förändras.
- VA-i-tiden *ifrågasätter* att kommunerna lyckats med att uppnå i målet att kvaliteten på dricksvatten ska vara god för att skydda människors hälsa från alla slags föroreningar. Sjunkande grundvattennivåer och förekomsten av PFAS i dricksvattnet (ex. Uppsala och Ronneby) samt bakterier i dricksvattnet, vilket berörde hela Östersunds kommun är exempel på detta.
- I utredningens avsnitt om vattenläckage framgår att Svenskt Vatten beräknar att 16 % av allt producerat kommunalt dricksvatten, inte når konsumenterna. Enligt SCB uppgår vattenläckaget till 25%. VA-i-tiden *ifrågasätter* om Sverige ur hållbarhetssynpunkt har råd med detta läckage då vi genom bl. a klimatförändringarna går mot allt lägre grundvattennivåer. Enskilda VA-anläggningar har inte detta problem.
- Det framgår att regeringen ska besluta om en handlingsplan i de fall Sveriges nivåer av vattenläckage överstiger EU:s tröskelvärden. Utifrån den uppskattade underhållsskulden av VA-nätet på 800 miljarder kr, motsvarande tio försvarsbudgetar, är vår *bedömning* att Sverige *inte* kommer att klara EU:s tröskelvärden med de förslag som utredningen lämnar. Detta ifall man inte avser att förändra nuvarande myndighetsstruktur.
- I utredningen sägs "till skillnad från det kommunala dricksvattnet som i huvudsak är av god kvalitet i Sverige, så har många enskilda vattenanläggningar en dålig dricksvattenkvalitet. Den samlade kunskapen om dricksvattenkvaliteten är emellertid bristfällig när det gäller enskilda vattenanläggningar. Det går därför inte att uppskatta omfattningen av eventuella hälsorisker på grund av sämre dricksvattenkvalitet i sådana anläggningar".

Vi *menar* att den inledande texten är direkt *felaktig*. Genom att denna utredning påstår att många enskilda VA-anläggningar har dålig vattenkvalitet, så ger man incitament för kommuner

att tvångsansluta fristående fastigheter till det kommunala VA-nätet. Det verkliga skälet är ofta att kommunerna vill ha fler anslutna att dela på underhållskostnaderna för det befintliga kommunala nätet. Genom att låta enskilda fastighetsägare eller grupper av fastighetsägare betala för framdragning av ledningsnätet, så slipper kommunen dessa kostnader, men kan framledes tillgodoräkna sig VA-intäkter från dessa fastigheter.

I själva verket anser de flesta fastighetsägare att de har bra vatten. De som av någon anledning inte är nöjda med sitt vatten har ofta installerat reningsfilter av olika slag. Vid provtagning på enskilda brunnar, så är de vanligaste anmärkningarna "av kosmetisk karaktär" dvs. färg, PH, järnhalt, hårdhet osv.

Statens Geologiska Undersökningar (SGU) för ett brunnregister, som dock bara omfattar en mindre del av Sveriges brunnar. På fråga till SGU om hur många som blir sjuka av sitt eget dricksvatten svarade SGU "troligen en handfull" Detta ska ställas i relation till att de 12 % utgör 1,2 miljoner människor. Det är betydligt fler, som årligen får besvär från det kommunala dricksvattnet då kommunen måste gå ut och uppmana sina invånare att koka vattnet.

VA-i-tiden har *dåliga erfarenheter* av ogrundade påståenden i statliga utredningar, där dessa sedan återupprepas av olika tillsynsmyndigheter. Således har i SOU 2018:34 "Vägar till hållbara vattentjänster" presenterats siffror som tolkats att "de 10% av befolkningen som har eget avlopp står för lika stor del av föroreningen av sjöar och hav som de 90 % som har kommunalt avlopp. Denna uppseendeväckande tolkning har man kommit fram till genom att *bortse från den naturliga markretentionen*. Alla enskilda avlopp mynnar i fast mark där växtligheten kan ta hand om näringsämnen, medan alla kommunala avlopp mynnar ut i något vattendrag.

- Utredningen säger att ca 1,2 miljoner permanentboende och ungefär lika många fritidsboende har egen vattenförsörjning. På landsbygden är man oftare hänvisad till egna anordningar för såväl vattenförsörjning som avlopp, vilka fastighetsägaren själva ansvarar för.
- Under rubriken krisberedskap och olyckor skriver utredningen att det inte finns något behov av ändring av gällande lagstiftning inom området. Föreningen VA-i-tiden *menar* dock att *skyddet för enskilda vattentäkter måste stärkas*. Den övergripande ambitionen tycks vara att allt ska centraliseras och därigenom bli mer *sårbart* ur beredskapssynpunkt, vilket är mycket olyckligt. Ett cyberangrepp mot VA-anläggningar i Stockholm liksom övriga kommuner får förödande konsekvenser för invånare anslutna till det kommunala VA-nätet. Jämför cyberattacken mot COOP sommaren 2021 och cyberattacken mot Kalix kommunen december 2021.

En enskild VA-anläggning på landsbygden ser ofta ut så här: En elektrisk pump som förser fastigheten med vatten. Men ovanpå brunnen finns också en handpump, som i händelse av långvarigt strömavbrott kan förse såväl den egna familjen, som kanske ett 50-tal andra familjer med grundbehovet av dricksvatten, som människan bara kan vara utan i högst tre dygn för att klara livhanken.

Avloppsfrågan är ofta löst genom att avloppsvattnet av självtryck rinner till en slamavskiljningsbrunn och sedan vidare till markretention. I händelse av strömavbrott kan man bära in vatten i hink och hälla i toastolen eller använda handdisk, och avloppet fungerar således normalt. Vi får aldrig bortse från risken att centrala lösningar blir saboterade/utslagna i en kris- eller krigssituation. *VA-i-tiden yrkar att resultatet av utredningen lyfter fram och tydliggör värdet av alla enskilda VA-anläggningar ur beredskapssynpunkt.*

Vi menar att enskild vattenförsörjning är miljömässigt överlägsen den kommunala. Vi är helt införstådda med att den storskaliga försörjningen av dricksvatten kräver andra lösningar än vår småskaliga. Samtidigt är det inför framtiden viktigt att vi inte bygger in oss i ohållbara lösningar.

Även landsbygden måste i framtiden förhålla sig till nya lösningar.

Sammanfattningsvis anser föreningen VA-i-tiden att utredningens förslag inte löser de problem vi har i Sverige med att få god tillgång till dricksvatten av god kvalitet.

För föreningen VA-i-tiden

Lars-Göran Carlsson
Ordförande

Kopia av remissyttrandet har också skickats till MSB-Myndigheten för samhällsberedskap